

Hva skjer med pengene i Fredrikstad?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «premieavvik» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Fredrikstads økonomi fant. Kortversjonen: tjenestene drives nøkternt, men lånene vokser raskt, og bare halvparten av sparevedtakene blir til virkelighet.

110 %

kommunens lån er nå større enn en hel årsinntekt — størst i området, og det vokser med over en halv milliard i året

~50 %

så mye av de vedtatte innsparingene i helse ble faktisk gjennomført i 2024 — politikerne vedtar, men effekten uteblir

+65 %

flere innbyggere over 80 år innen 2040 — Fredrikstad får den tyngste eldrebylgen i området

Tenk på kommunen som en husholdning: Fredrikstad «tjener» ca. 9,4 milliarder i året. Forbruket i hverdagen er nøkternt — under det staten mener en kommune med Fredrikstads befolkning trenger. Men huslånet er større enn årslønna og vokser, renter og avdrag vil snart sluke nesten en tiendedel av inntekten, og «overskuddet» i 2025 besto delvis av en regnskapsteknisk pensjonspost — penger som ser fine ut på papiret, men som ikke finnes på konto. Det er **lånene og gjennomføringen** — ikke sløsing — som er Fredrikstads problem.

Grunnlaget er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner) — over 3 300 kontrollerte datapunkter. Den tekniske rapporten (rapport-fredrikstad.pdf) viser alle kilder og utregninger. Tallene er fra 2025 — de endelige, reviderte tallene, publisert 15. juni 2026.

Fredrikstad bruker mindre enn forventet på nesten alt — unntatt én ting

Staten har et regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning — mange eldre gir mer til omsorg, levekårsutfordringer gir mer til sosialhjelp og barnevern. Fredrikstad har en «tung» profil og får beregnet et høyt behov. Slik ser forbruket ut målt mot det:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Skole	98 mill. mindre	Billig — men med svakest resultater i området (les s. 4)
Sosialhjelp m.m.	96 mill. mindre	Statlige tilsyn fant ingen feil — feltet drives godt og nøkternt
Helsetjenester	53 mill. mindre	Drives billig
Barnehage	49 mill. mindre	Drives billig; fraværet på vei ned
Administrasjon («byråkratiet»)	25 mill. mindre	Nå også under forventet — billigere enn før
Eldreomsorg og hjemmetjenester	19 mill. mindre	Nærmere behovet nå, men fortsatt under — og med en dyr sammensetning (les s. 3)
Barnevern	21 mill. mer	Eneste område over forventet — men avviket er halvert (s. 4)

Myten først: «Fredrikstad sløser» — nei. Kommunen driver under forventet nivå på nesten alt, og kultur og idrett ligger 45 + 14 mill. *under* landsnivå (det er faktisk minst i området — det finnes ikke noe «kos og unødvendigheter» å kutte). Problemet er et annet: **av kuttene politikerne faktisk vedtar, blir bare halvparten gjennomført.** I 2024 vedtok bystyret innsparinger i helse for 114 mill. — 56 ble levert. Året etter: 99 vedtatt, 58 levert. I 2026 måtte budsjettet styrkes med 30 mill. bare for å dekke «manglende effekt av vedtatte tiltak».

Så hvorfor er det trangt når forbruket er nøkternt? Fordi regningen som vokser raskest ikke er en tjeneste — det er **renter og avdrag**. Det kommer på side 5.

Eldreomsorgen: et trappetrinn mangler

Tenk på eldreomsorg som en trapp: nederst litt hjelp hjemme, øverst sykehjem med full pleie. De fleste kommuner har bygget et trinn imellom – omsorgsboliger med personale hele døgnet, som gir trygghet til en lavere kostnad enn sykehjem. **I Fredrikstad finnes ikke det trinnet:** 0 % av innbyggerne over 80 bor i slik bolig (landssnittet er over 3 %, i Lier nesten 5 %). Resultatet er at Fredrikstad har flest sykehjemsplasser per innbygger i området – den dyreste omsorgsformen som eneste tilbud over hjemmetjeneste. Selve pengebruken har nærmet seg det staten mener feltet trenger (forskjellen er mye mindre enn før), men den ligger fortsatt under behovet – og selve formen, trappa med et trinn som mangler, er den samme.

- **Hver plass drives billig** (1,9 mill./år – billigst av de tre kommunene), så dette handler ikke om dårlig drift.
- **Men formen er dyr:** mange av dem som i dag bor på sykehjem, kunne med et mellomtrinn fått like god omsorg til lavere kostnad.
- **Og presset er synlig:** helse og velferd brukte 123 mill. mer enn budsjettet i 2024; sykefraværet i hjemmesykepleien er 13 %; et tilsyn med korttidsavdelingene fant det «alvorlig» at demente ble plassert på uegnede plasser fordi det ikke fantes andre.

Hvorfor dette haster: Antall innbyggere over 80 øker fra ca. 4 600 i dag til ca. 7 600 i 2040 – pluss 65 %. Med dagens omsorgsform ville det kreve over 600 mill. mer i året allerede i 2030. Å bygge mellomtrinnet i trappen er derfor ikke et kutt – det er den eneste realistiske måten å møte eldrebølgen på. Paradoxet: bystyret reverserte i fjor nettopp det vedtaket som skulle finansiere omleggingen (41 mill.). Regningen forsvant ikke – den ble flyttet fram i tid, med renter.

Tilsynene setter samtidig en tydelig grense: ingen plasser kan legges ned før erstatningen står klar. Dette er en ombygging over 3–5 år – ikke et sparebluss man kan slå på neste budsjettår.

Skolen: billig — kanskje for billig

Fredrikstad bruker ca. 135 000 kr per barn i skolealder — 13 % under landsgjennomsnittet. Men her må man være ærlig om hva tallene viser samtidig: avgangskarakterene er svakest i området (41,3 grunnskolepoeng mot landets 42,2), og Fredrikstad har flest barn som vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt (13,9 % mot 10,2 % nasjonalt) — barn som statistisk trenger *mer* fra skolen, ikke mindre. Analysen konkluderer derfor motsatt av det man kanskje venter: **skolen i Fredrikstad er ikke et sted å spare — lave utgifter her kan være underdekning.**

Skolestrukturen er et eget kapittel: Kommunedirektøren har to år på rad foreslått å legge ned småskoler (Borge, så Nylende og Borge) — begge ganger sa politikerne nei, og flertallet har garantert at skolene består ut perioden. Det er et lovlig valg. Men elevtallet faller med over 9 % fram mot 2035 — mest i området — og når færre elever deler de samme byggene, blir hver elev automatisk dyrere hvert år. Utsettelsen har en prislapp, og den bør sies høyt.

Barnevernet: bruker mest — og må legge om smart

Barnevernet er fortsatt det eneste området der Fredrikstad bruker mer enn statens behovsregnestykke tilsier — men avviket er **omtrent halvert**: fra ca. 40 mill. mer til ca. 21 mill. mer i året, selv etter at det høye beregnede behovet er tatt hensyn til. Det *kan* bety litt effektiviseringsrom — for eksempel færre dyre institusjonsplasseringer og mer hjelp i hjemmet. Men det er en hake: et statlig tilsyn i 2022 fant **lovbrudd** i oppfølgingen av fosterhjem (halvparten fikk ikke de lovpålagte besøkene). Derfor kan ikke barnevernet «bare kuttes» — oppfølging og undersøkelser må skjermes, og omleggingen må skje i *typen* tiltak, etter en grundig gjennomgang. Realistisk, nå som avviket er mindre: 5–15 mill. over to–tre år, ikke et stort engangsgrep.

Det egentlige problemet: lånene — og et overskudd som ikke er ekte

9,3 mrd.

lånegjelden i 2029 etter vedtatt plan — renter og avdrag vil da koste 913 mill. i året, mer enn hele skolebudsjettet vokser

324 mill.

«pensjonsinntekt» ført i 2025-regnskapet som ikke er penger inn på konto — uten den var 2025-resultatet under kommunens eget minstemål

1,1 mrd.

fikk kommunen for salget av energiselskapet FEAS i 2024 — brukt på å betale ned gjeld sparer det ~45 mill. i året, for alltid

Fredrikstad har levert det svakeste driftsresultatet i området over de siste fem årene (0,66 % i snitt — anbefalingen er 1,75 %), har den minste sparekontoen (6,7 % av inntekten) og den største og raskest voksende gjelden — nå 110 % av en hel årsinntekt, høyest i området og fortsatt stigende. Det er denne gjelda, ikke driften, som er kjernen i problemet. Kommunens egen plan sier at gjeldsveksten «åpenbart ikke er bærekraftig på lengre sikt» — og planen bryter kommunens eget resultatmål alle fire år fremover. På toppen er det vedtatt å bygge Arena Fredrikstad til 911 mill., som alene vil koste rundt 45–55 mill. i året i renter og avdrag. Alt dette konkurrerer om de samme pengene.

De fire valgene

VALG	VERDI PER ÅR	HVA DET KREVER
1 • Gjennomføre det som alt er vedtatt — innsparingene i helse som stopper på halvveien	30–50 mill.	Ingen nye vedtak — men navngitte tiltak med ansvarlig eier og oppfølging (slik Drammen gjorde)
2 • Bygge mellomtrinnet i omsorgen + legge om barnevernet og selge overflødige bygg	30–70 mill.	Investering og 3–5 års ombygging — må startes nå for å rekke eldrebølgen
3 • Bruke FEAS-milliarden på gjeld	~45 mill.	Ett disponeringsvedtak. Den enkleste varige besparelsen kommunen har
4 • Justere eiendomsskatten — Fredrikstad har den allerede (snitt ca. 5 400 kr/bolig); sats og bunnfradrag kan endres med et budsjettvedtak	50–105 mill.	Politisk tøft — men ingen taksering trengs, grunnlaget er nettopp prøvd helt til Høyesterett (kommunen vant)

Det ærlige regnestykket: Eldrebølgen krever 270–660 mill. mer i året allerede i 2030 — størst i området, fra det strammeste utgangspunktet. Valg 1–3 (90–165 mill.) dekker en god del hvis de faktisk gjennomføres; valg 4 kan dekke resten. Å fortsette som nå — vedta kutt som ikke skjer, bygge nytt på lån og la «pensjonstriksset» pynte resultatet — er også et valg. Det er bare ikke gratis.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat (NDR)

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. Fredrikstads snitt siste fem år: 0,66 % — svakest i området. Anbefalt nivå er minst 1,75 %.

Premieavvik (pensjonstrikset)

Når kommunen betaler mer i pensjonspremie enn årets beregnede pensjonskostnad, får den føre differansen som *inntekt* i år — selv om ingen penger kommer inn — og må kostnadsføre den over de neste sju årene. I 2025 «tjente» Fredrikstad 324 mill. slik. Det pynter resultatet nå og belaster det senere. Kommunen har 1,2 mrd. i slike utsatte kostnader liggende.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto. Fredrikstad: 6,7 % av årsinntekten — lavest av de tre kommunene. Under ca. 4 % begynner det å bli alvor.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». I Fredrikstad 110 % av en årsinntekt — opp fra 91 % for fem år siden, og planlagt videre opp. Hvert prosentpoeng høyere rente koster ~56 mill. i året.

ROBEK

Statens liste over kommuner i økonomisk uføre. Kommer du dit, må Statsforvalteren godkjenne budsjett og lån. Fredrikstad er ikke der — men har minst buffer av de tre om noe går galt.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge ut fra befolkningen sin. Det er dette som gjør at vi kan si «98 mill. under forventet» i skolen — rettferdig sammenlignet.

KF (kommunalt foretak)

Egne «datterselskaper» kommunen eier — i Fredrikstad bl.a. FREVAR (vann, avløp, renovasjon). Hele bildet krever «konserntall» (kommune + foretak) — det bruker denne analysen.

Forsvarlighetskravet

Loven krever at helse- og omsorgstjenester er «forsvarlige». Det er gulvet ingen kommune kan kutte seg under — og grunnen til at sykehjemsplasser ikke kan fjernes før erstatningen står klar.

Endelige tall

2025-tallene er nå de endelige, reviderte tallene fra SSB, publisert 15. juni 2026. Hovedkonklusjonene i dette heftet bygger på dem. (Husk likevel «pensjonstrikset» over: en del av 2025-overskuddet er regnskapsteknisk, ikke penger på konto.)

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens «Grønt hefte», Fredrikstads egne årsrapporter og budsjetter, kommune- revisjonens rapporter, statlige tilsyn og offentlige registre. Hver tallpåstand er sporbar til kilden, og analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll. Fullstendig rapport: **rapport-fredrikstad.pdf**. *Presisering:* «mindre enn forventet» betyr ikke automatisk effektivitet — det kan også bety at tilbudet er for knapt. Begge tolkninger står i rapporten.